

Marianne Eekhout, *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2020). 128 p. ISBN 9789087048372.

DOI: 10.18352/tseg.1211

Wat hebben een specerijenbus, lijsten met kanonskogels, en een waterspuittend Christusbeeld met elkaar te maken? Het zijn allen objecten waarmee in de Nederlandse Republiek en de Spaanse Nederlanden de herinnering aan de Tachtigjarige Oorlog in leven werd gehouden. In *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog* zet Marianne Eekhout uiteen hoe veelzijdig en belangrijk de materiële herinneringen aan de oorlog waren – aan beide kanten van de noord-zuid grens. Dit compacte en vlot geschreven boek is een publieksversie van het proefschrift dat Eekhout in 2014 verdedigde. Het werk past, zoals Eekhout zelf aangeeft, duidelijk binnen de golf van hernieuwde interesse in de Tachtigjarige Oorlog. In de afgelopen jaren kreeg deze vorm in een tentoonstelling in het Rijksmuseum Amsterdam, een NTR-televisieserie, en de herdenking van verschillende historische ijkpunten. Volgens Eekhout is deze interesse in belangrijke mate opgewekt door onze eigentijdse omgang met de Tweede Wereldoorlog. Nu er steeds minder ooggetuigen overblijven is men gedwongen om de vraag te stellen hoe de herinneringen aan deze oorlog kunnen worden levend gehouden. Al in de zeventiende eeuw werd dezelfde vraag gesteld in relatie tot de Tachtigjarige Oorlog. Aan de hand van vijf hoofdstukken zet Eekhout uiteen hoe de inwoners van de Lage Landen van 1566 tot 1750 omgingen met de materiële herinneringen aan de gewapende conflicten die later historiografisch zouden worden geduid als de ‘Tachtigjarige Oorlog’.

Het boek volgt een losjes chronologisch schema. De lezer volgt het verloop van de oorlog en de zeventiende- en achttiende-eeuwse nasleep, en komt bij elke fase nieuwe objecten en nieuwe opdrachtgevers tegen. Zo waren memorabilia uit de zestiende eeuw vaak ‘in de strijd’ ontstaan. Het waren kanonskogels, kapotte heiligenbeelden, of ‘ontheelde’ relieken. Al snel probeerden individuele burgers echter zelf invulling te geven aan de materiële herinneringscultuur door opdrachten uit te zetten voor schilderijen, zilverwerk en gevelstenen. Overheden kwamen pas later in zicht als opdrachtgevers. Hier waren het vooral de steden en stedelijke organisaties die het voortouw namen. Alhoewel grotere partijen zoals de Staten-Generaal of de gewestelijke autoriteiten minder actief waren dan steden, toont Eekhout aan dat zij zich zeker niet afzijdig hielden. Afsluitend wordt in het laatste hoofdstuk de herinnering na de Vrede van Münster besproken, en uiteengezet hoe er grotere en kleinere verzamelingen ontstonden die later vaak de basis vormden voor negentiende-eeuwse museale collecties.

In alle hoofdstukken is er een goede balans tussen detail en overzicht. Er komen tal van fascinerende objecten langs die allen met zorg zijn beschreven: van registers vol kanonschoten tot de beroemde Leidse kookpot. Tegelijkertijd laat Eekhout zien hoe de materiële herinneringscultuur is veranderd door de eeuwen heen, en hoe elke fase van conflict en herinnering zijn eigen materiële herinneringen voortbrengt. Hierbij is ook aandacht voor de wisselwerking tussen Noordelijke en Zuidelijke tradities, en tussen regionale en nationale herinneringskaders. Het boek laat hiermee bij uitstek zien dat de herinnering van de Tachtigjarige Oorlog als een meerstemmig verhaal kan worden benaderd. Soms leidt deze brede insteek tot wat kleine onevenwichtigheden: het zwaartepunt ligt impliciet vooral bij de Republiek, met kortere uitstapjes naar de gebieden in de Zuidelijke Nederlanden.

Een grote meerwaarde van dit boek is dat de vele verschillende onderwerpen en voorwerpen zorgvuldig zijn ontsloten in drie verschillende indexen: personen, zaken en plaatsen. Samen met de uitgebreide literatuurlijst en illustratieverantwoording biedt het boek de lezer vele aanknopingspunten om de memorabilia zelf op te zoeken in musea en oude stadscentra. *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog* is daarnaast rijkelijk en volledig in kleur geïllustreerd. Vanwege de beperkte afmetingen van het boek wordt sommige werken wat onrecht gedaan – een metersbreed schilderij of een complete gevel komen niet tot hun recht in een afbeelding van 6 bij 6 cm. Zonder enige twijfel zou dit mooie publieksboek niet misstaan in koffietafelvariant.

Michel van Duijnen, Vrije Universiteit Amsterdam

Hittjo Kruyswijk, *Gek, niet ziek? Lucas Lindeboom, Abraham Kuyper en de stichting van gereformeerde ziekenhuizen in Nederland (1880-1940)* [Donum Reeks.] (Amsterdam: HDC Centre for Religious History, 2020). 198 p. ISBN 9789072319401.

DOI: 10.18352/tseg.1214

Hoe komt het dat het gereformeerde volksdeel tien keer meer psychiatrische inrichtingen heeft voorgebracht dan algemene ziekenhuizen? Zouden gereformeerden zo veel vaker psychisch gestoord zijn geweest? Het omgekeerde blijkt het geval: gereformeerden waren, volgens gegevens uit 1909 en 1914, minder vaak opgenomen als psychiatrische patiënt dan hervormden of katholieken. Zou het lidmaatschap van de gereformeerde broederschap misschien een heilzame werking hebben op de geestelijke gezondheid?